

**Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission**

LEAVING CERTIFICATE EXAMINATION, 2010

LATVIAN

HIGHER LEVEL

Monday, 14 June

Afternoon, 1.30 p.m. – 4.30 p.m.

LATVIEŠU VALODA

Maksimālais punktu skaits – 100

Uzmanīgi izlasiet tekstu un atbildiet uz visu trīs daļu jautājumiem. Atbildiet saviem vārdiem, balstoties uz tekstu. Rakstiet pilnos, pareizos teikumus. Visām atbildēm jābūt latviski.

Izglābušies un glābj citus

1. Kuldīdznieki Naira un Juris Šķoņi ir atbrīvojušies no postošu atkarību elles un tagad no tās glābj citus. Skan diezgan baisi, taču, ja viss būtu turpinājies, kā jaunībā sākts, Nairai (38) un Jurim (39) tagad jau vajadzēja būt zem velēnām. To var saukt par likteni, Dieva brīnumu vai kā citādi, bet — viņi no tā ir izglābušies. Vēl vairāk — tieši traģiskā, ar postošām atkarībām un noziedzīgu rīcību saistītā pagātne viņus ir savedusi kopā un tagad, jau kā dzīvesbiedri un Kuldīgas pilsētas sociālā dienesta darbinieki, abi mēģina no dziļākas stigšanas postā glābt citus narkomānus, alkoholiķus, bijušos cietumniekus, no izmisīga soļa atturēt HIV/AIDS inficētos, kuriem zudusi vēlme dzīvot.

2. «Ir ļoti smagi un no tagadējā skatu punkta kauns atcerēties, cik dziļi savulaik atkarību purvā bijām iebrieduši. Bet esam ar mieru par to publiski runāt, jo varbūt kaut dažiem mūsu ceļā no tumsas uz gaismu gūtā pieredze dos spēku cīnīties ar savu vājumu un to arī uzvarēt,» saka Naira. Viņa ir bērnu kopšanas atvaļinājumā un no savas jaunceļamās, vēl pilnībā nepabeigtās mājas darba vietā ieradusies ar trīs mēnešus vecajiem, dvīnīšiem Martu un Marku, kamēr četrgadīgā Sāra ir bērnu dārzā un vecākā meita Leila atrodas skolā. Vēl viņu ģimenē ir padsmiģadīgs, no nelabvēlīgas ģimenes aizbildnībā paņemts un atkarībā pabijis puisis. AKP (Atkarību konsultācijas centrs) nesen iekārtots ar pašvaldības gādību un Nīderlandes fonda Oranje finansiālu atbalstu. Tur arī Naira tuvāk iepazinusies ar agrāk pavirši zināmo, sešas reizes par krimināliem noziegumiem sodīto, kopumā 11 gadus cietumā pavadījušo, alkohola un daļēji arī narkotiku atkarībā nonākušo Juri.

3. «Ka tā notika, laikam bija Dieva prāts, jo Naira toreiz jau spēja tikt galā ne vien ar sevi, bet palīdzēt arī citiem,» atceras Juris. Mājās viņš nav ticis audzināts mīlestībā, jo ģimenes zēnam faktiski nekad nav bijis — tēvs no tās aizgājis, vēl mazam esot, bet mātei alkoholiķei tiesības uz viņu atņemtas, kad puisēns gājis 2.klasē.

«Tālāk bija bērnu nami, arodskolas kopmītnes, armijas kazarmas, kur valdīja spēks, bravūra un vilku likumi. Vajadzēja izdzīvot, pretī atņirdzot zobus, adrenalīnu gūstot ar noziegumam tuvām palaidnībām un stresu noņemot ar alkoholu,» patiesību neslēpj Juris.

4. Taču sevi mīlēt un saudzēt nav pratis un citiem ļāvis, kā ezis spurojoties pretī vispārpieņemtajām uzvedības normām, it kā kāds nepārvarams spēks viņu vilktu uz personības pašiznīcināšanos. «Pēc demobilizācijas atgriezās Kuldīgā, kur neviens mani negaidīja, māte turpināja dzert. Tēvs nelikās zinis, viņam bija cita ģimene. Starp labajiem zēniem draugu nebija, sliktie mani atrada paši,» Juris stāsta, ka pirmo sodāmību dabūjis 21 gada vecumā par automašīnas zagšanu.

5. «Tā ir aksioma, ka cietumi cilvēku nepadara labāku, vien rada tieksmi atriebties «pareizajai» sabiedrībai. Tikai gudrākā veidā, lai nenonāktu aiz restēm. Mēģināju, bet pēc pirmā termiņa sabiju brīvībā pusotru mēnesi. Iekritu par veikala apzagšanu. Pēc otrā termiņa mēģinājis nostāties uz ceļa, mainīt vidi, sācis strādāt laukos. Nebija pazīšanas, lai iegūtu labu darbu, nebija autoritatīva padoma mācīties, bija tikai apkārtējo vairīšanās no bijušā cietumnieka. Tas radīja naidu un agresivitāti, vēlēšanos pierādīt, ka vajadzīgo varu paņemt pats, vienalga kādā ceļā,» atceras Juris.

6. Cietums, ārstēšanās no tur iegūtās tuberkulozes, atkal zagšana un ieslodzījums, centieni saņemties, nebrīvē izmēģinot transcendentalo meditāciju, vēršoties pie budisma, Krišnas mācības, iepazīstot freidismu un jogu, bet tas palīdzējis maz. «Jutos morāli tik noguris un bezspēcīgs, ka prātā sāku lūgt: Dievs, ja tu esi, nāc man palīgā. Es eju bojā, es vairs netieku ar sevi galā,» Juris atzīst, ka laiks pirms sestās sodāmības bijis vissmagākais, un tad, viņaprāt, noticis Dieva brīnums.

7. «Par bargu un taisnīgu atzītajam Kuldīgas tiesnesim Uldim Ķīnim toreiz bija visas iespējas, varbūt pat pienākums sodīt mani ar kārtējo, pēc skaita jau sesto, brīvības atņemšanu. Tas mani droši vien būtu pazudinājis pilnībā. Es nezinu, vai viņu vadīja intuīcija vai kāds augstāks spēks, taču tā vietā saņēmu ilgu nosacītu sodu un policijas uzraudzību,» stāsta Juris, bilstot, ka drīzi vien sekojis nākamais liktenīgais pavērsiens — tuvāka iepazīšanās ar Nairu.

8. «Atšķirībā no Jura, augu visnotaļ labvēlīgā ģimenē, man bija mīloši vecāki, brālis un skaists sapnis — kļūt par bērnu ārsti, jo mazotnē pati daudz slimoju,» Naira stāsta, rūgtumu draugu pulkā gribējās noskalot ar alkoholu, kad vairakkārt izkritu iestājekšāmenos Medicīnas institūtā. Mēģināju strādāt vienkāršus darbus Kuldīgā, paliku stāvoklī, iestājos medicīnas skolā Rīgā, piedzima meita, bet neatturami vilka uz kompānijām, kur ir nakts dzīve, mūzika, alkohols un narkotikas. Tajā laikā pat par savu vecāko meitu nebiju spējīga rūpēties, paldies, ka to uzņēmas māte,» četrus gadus ilgušo smago atkarību no narkotikām un alkohola atceras Naira.

9. «Attapos, kad no to lietošanas viena gada laikā nomira trīs tuvi draugi, jo sapratu, ka pavisam drīzi pienāks arī mana kāрта,» Naira atceras vēlākos izmisīgos mēģinājumus no atkarības glābties ar detoksikācijas seansiem, piedalīšanos motivācijas un Minesotas programmās, taču iekšējais tukšums palicis. «Zināju, ka Kuldīgā daži bijušie narkomāni savu dzīvi piepildījuši, atdodot to Dievam. Toreiz Tā es nokļuvu Valdemārpilī, kur darbojās kristīgās organizācijas Jaunatne ar misiju noņemšana. Tur mani iedrošināja publiskai grēcinieka lūgšanai, pēc kuras sapratu — Dievs mani ir pieņēmis un atbrīvojis no narkotikām. Tik tiešām, vienā mirklī, jo kopš tās reizes nu jau astoņus gadus es ne narkotikas, ne alkoholu vairs nelietoju.»

10. Dzīvesbiedru skarbajai pieredzei tagad pievienojušās arī teorētiskās zināšanas — šogad abi beigs Liepājas universitāti, iegūstot sociālā darbinieka diplomu. Juris un Naira paši ir gājuši cauri atkarību ellei, viņi nesprediķo, cik slikti tur nokļūt, bet padod roku. «Atkarība ir viltīga lieta, var uzliesmot arī pēc daudziem skaidrības gadiem,» no citu pieredzes secina Naira un Juris, par sevi gan šai ziņā nešauboties, jo uzskata, ka viņu stiprie enkuri ir Dievs un ģimene. Un arī padsmiiti kuldīdznieku viņi palīdzējuši atrast atpakaļceļu uz ģimeni, uz ticību Dievam, uz paļaušanos saviem spēkiem.

11. «Bez uzspēles un skaļiem vārdiem — gribam viņiem būt piemērs, ka uz labo var mainīties pat šķietami bezcerīgās situācijās. Dažkārt atbalstam vajag tik maz — labu vārdu, maizes gabaliņu, makaronu vai sausās zupas paciņu, lai cilvēks tiktu pāri izmisumam un nezaudētu ticību sev un pasaulei. Un reizē tas ir bezgala daudz, jo tam visam jānāk īstajā laikā un no sirds — to saņēms jūt un novērtē pirmām kārtām.»

12. Šķoņi lolo sapni par tā saucamās «pusceļa mājas» ierīkošanu tiem, kas atgriežas no ieslodzījuma un ātri nespēj iekļauties nebrīves gados citādi kļuvušā sabiedrībā.

Fragments no Jāņa Tropa raksta, "Diena", 02.10.2008

I daļa

(30 punkti)

Atbildiet uz jautājumiem!

1. Izskaidrojiet saviem vārdiem frāzes

(5 punkti)

- a) zem velēnām (1.rindkopa)
- b) no tumsas uz gaismu (2.rindkopa)
- c) vilku likumi (3.rindkopa)
- d) stiprie enkuri (10.rindkopa)
- e) aksioma (5.rindkopa)

2. No kā ir izglābušies Naira un Juris?

(5 punkti)

3. Kāpēc atkarība ir viltīga lieta?

(5 punkti)

4. Autors saka, ka "Sliktie mani atrada paši" ? Kāpēc viņš tā domāja, pamato savu viedokli ar piemēriem no teksta .

(5 punkti)

5. Vai tavuprāt Juris ir veiksmīgs vai neveiksmīgs cilvēks?
Pamato savu viedokli ar piemēriem no teksta.

(5 punkti)

6. Nairai un Jurim ir sapnis izveidot " pusceļa mājas". Kas lika viņiem līdz tam aizdomāties.

(5 punkti)

II daļa

(30 punkti)

"Sodi nedara cilvēku labāku"

Komentē šo apgalvojumu, pamatojot savu viedokli ar piemēriem no teksta. (Uzrakstiet vismaz 100 vārdu garu aprakstu)

III daļa

(40 punkti)

"Palīdzība, kas nāk īstajā laikā un no sirds, spēj darīt brīnumus"

vai

"Pilnīgi autonomi nevar būt neviens"

Uzrakstiet eseju (vismaz 300 vārdu)!